

MALATYA'DA VATAN CEPHESİ (12 EKİM 1958-27 MAYIS 1960)*

THE FATHERLAND'S FRONT IN MALATYA
(OCTOBER 12, 1958 – MAY 27, 1960)

Elif AŞCI**

Geliş Tarihi/Received:26.11.2025

Kabul Tarihi/Accepted:11.06.2025

AŞCI, Elif, (2025), "Malatya'da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)", Belgi Dergisi, S.30, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Yaz 2025/II, ss. 233-253.

Öz

Türkiye Cumhuriyeti siyasi tarihinde önemli bir yere sahip olan İsmet İnönü hem başbakanlık hem cumhurbaşkanlığı hem de muhalefet liderliği yapmış; bu görevleri süresince dokuz dönem Malatya milletvekili olarak Meclis'te yer almıştır. Malatya halkı tarafından büyük ölçüde desteklenen İnönü ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), uzun yıllar boyunca ilde güçlü bir siyasi konuma sahip olmuştur. Ancak 1950'li yılların sonlarına doğru bu durum değişmeye başlamış, özellikle 1958 yılında Demokrat Parti'nin (DP) öncülüğünde kurulan Vatan Cephesi, Malatya'daki siyasi dengeleri belirgin şekilde etkilemiştir. Dönemin başbakanı Adnan Menderes'in çağrısıyla kurulan Vatan Cephesi, muhalefete karşı bir toplumsal cephe oluşturmayı hedeflemiş ve ülke genelinde olduğu gibi Malatya'da da olumlu karşılık bulmuştur. CHP'den istifalar yaşanmış, birçok kişi DP'ye ve Vatan Cephesi'ne katılmıştır. Halkın CHP'den uzaklaşma nedeni yerel basın ve resmi kayıtlarda geçen ifadelerden anlaşılmaktadır. Bu süreçte, yerel basın ve halk arasında hızla yayılan eleştiriler, Vatan Cephesi'nin halk nezdindeki meşruiyetini pekiştirirken, aynı zamanda CHP'nin eski vaatlerinin gerisinde kaldığına dair büyüyen bir memnuniyetsizlik duygusu da şekillenmiştir. Kayıtlara göre DP'nin yol, köprü, baraj, fabrika ve sağlık yatırımları gibi somut hizmetleri halk nezdinde büyük takdir görmüştür. CHP'nin uzun yıllar gerçekleştiremediği hizmetlerin DP döneminde hayata geçirildiği yönündeki kanaat, Malatya halkının tercihinin etkilemiştir. Ayrıca uçak kazasından sağ kurtulan Menderes'e karşı duyulan sevgi, dış politikadaki başarılar, bölgeden ileri gelen kişilerin Vatan Cephesi'ne katılmasının da bu geçişlerde etkili olduğu, kayıtlarda yer almaktadır. Bu çalışma, telgraflar ve dönemin yerel basını aracılığıyla Vatan Cephesi'nin Malatya'daki etkisini ve siyasi kutuplaşmanın boyutlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. İnönü'nün temsil ettiği Malatya ilinin siyasi kutuplaşmaların en yoğun olduğu Vatan Cephesi olayından ne derece etkilenmiş olduğunu belirlemek, dönemin atmosferini, halkın beklentilerini Malatya örneği üzerinden açıklamak çalışmanın esas amacıdır.

Anahtar Kelimeler: : *Vatan Cephesi, Güç Birliği, İnönü, Menderes, Muhalefet, Malatya.*

*Bu çalışma 2018 yılında Uluslararası Multidisipliner Akademik Çalışmalar Sempozyumu(İsmaş)'nda Elif Aşçı ve İdris Kılıçarslan tarafından "Malatya'da Vatan Cephesi" bildirisinin genişletilerek düzenlenmiş halidir.

** Dr., Araştırma Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarih ABD, elifasci@sdu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-2955-0447>).

Abstract

İsmet İnönü, who holds an important place in the political history of the Republic of Türkiye, served as both Prime Minister, President, and leader of the opposition. Throughout these roles, he served as a Member of Parliament for Malatya for nine terms. İnönü and the Republican People's Party (CHP), which were largely supported by the people of Malatya, held a strong political position in the province for many years. However, toward the late 1950s, this situation began to change, particularly with the establishment of the Fatherland's Front (Vatan Cephesi) in 1958 under the leadership of the Democratic Party (DP), which notably affected the political balance in Malatya. The Fatherland's Front, established at the call of the then Prime Minister Adnan Menderes, aimed to create a social front against the opposition and gained positive reception both nationwide and in Malatya. Resignations from the CHP occurred, with many people joining the DP and the Fatherland's Front. The reasons for the public's shift away from the CHP are reflected in the expressions found in local media and official records. According to these records, the DP's tangible services, such as investments in roads, bridges, dams, factories, and healthcare, were highly appreciated by the public. The belief that these services, which the CHP had failed to implement for many years, were realized during the DP era influenced the preferences of the people of Malatya. Additionally, the affection felt for Menderes, who survived a plane crash, the successes in foreign policy, and the participation of influential figures from the region in the Fatherland's Front also played a role in this political shift, as recorded. This study aims to reveal the impact of the Fatherland's Front in Malatya and the dimensions of political polarization through telegrams and the local press of the time. The primary objective of this study is to determine to what extent Malatya, represented by İnönü, was affected by the political polarization during the Fatherland's Front events and to explain the atmosphere of the period and the public's expectations through the example of Malatya.

Keywords: *Fatherland's Front, Power Union, İnönü, Menderes, Opposition, Malatya.*

Giriş

Türkiye’de, İkinci Meşrutiyet döneminden itibaren görülen siyasi cepheleşmeler, Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir ve ülkenin kurtarılması meselesi, bu cepheleşmelerin temel nedeni olmuştur. İlk örnekleri 1859’da Fedailer Cemiyeti, 1865’te Genç Osmanlılar Cemiyeti ve 1889’da İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin kuruluşlarında görülen memleketi kurtarma anlayışındaki ayrışmalar, Millî Mücadele döneminde direniş örgütlenmesi olarak Müdafaa-i Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyetleri ile devam etmiştir.¹ Demokrasiyi inşa etmek temel amaç olmasına rağmen, Cumhuriyet dönemiyle birlikte de partiler arasındaki kutuplaşma devam etmiştir. Özellikle 27 Mayıs darbesi ile sona eren Vatan Cephesi, ülkenin iktisadi, sosyal ve siyasi hayatını derinden etkilemiştir

Partilerin cepheleşme sürecine girmesinin temel nedeni, genellikle iktidar partisinin sertleşen politikaları olmuştur. 1958 yılında Türkiye’yi cepheleşmeye götüren süreç de yine bu sertleşen politikaların bir sonucudur. Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte demokratik hayatın inşa edilmesi amacıyla muhalefete önem verilmiş ve çok partili sisteme geçiş için çeşitli denemeler yapılmıştır. Başlangıçta birkaç girişimin ardından, Demokrat Parti’nin (DP), iktidar partisi Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) içinden muhalefet olarak çıkması ve geniş halk kitlelerini temsil edecek şekilde örgütlenmesiyle, Türk siyasi hayatında istenilen çok partili hayata geçiş sağlanmıştır. DP, kuruluşundan sonra kısa bir süre içinde teşkilatlanarak 1950 seçimlerini kazanmış; bu zafer, uzun süre iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi’ne karşı büyük bir demokrasi zaferi olarak kabul edilmiştir. 1950 seçimlerinde, DP 416 milletvekili, CHP 69 milletvekili ve Milliyetçi Hareket Partisi (MP) ise 1 milletvekilliği kazanmıştır.² DP, CHP’den aldığı illerle mecliste üstünlüğü sağlamıştı, ancak Malatya halkı önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de İsmet İnönü’yü vekil olarak seçmiştir.³ CHP, yurt genelinde güç kaybetmiş olsa da Malatya genelinde en güçlü parti konumunda olmaya devam etmiş; benzer şekilde üstünlüğü 1951 yerel seçimlerinde de devam ettirmiştir.⁴

DP, iktidarının ilk yıllarında, ekonomik anlamda zor durumda olan toplumun desteğini kazanmış ve başta basın olmak üzere özgürlükleri genişletmesiyle ülke genelinde güven kazanarak iktidarını pekiştirmiştir. Ancak DP 1954 seçimlerinde de halkın desteğini almasına ve iktidarını sürdürmeyi başarmasına rağmen muhalefet karşısında daha sert bir politika izlemeye başlamıştır. Özellikle Demokrat Parti’ye oy vermeyen Kırşehir’in ilçe yapılması, basın özgürlüğünün kısıtlanması, gazetecilerin tutuklanması, adalet sistemi üzerinde baskılar kurulması ve Meclis’teki muhalefetin etkisiz hale getirilmesi gibi uygulamalar hem halkın hem de muhalefetin iktidara karşı cepheleşmesine yol

¹ Hakkı Uyar, Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi, Boyut Yayınları, İstanbul 2012, s.9

² Ayşegül Şentürk Yiğit, DP Dönemi Çanakkale Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1950-1960), Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl/10, Sayı/ 39, Aralık/ s.193.

69 milletvekilliği kazanmış olan CHP, 1950 seçimlerinden sonra çoğunluk sisteminin adil bir temsile yer vermediğini ve nispî temsil sistemine geçilmesi gerektiğini dile getirmiştir. DP ise nispî temsil sistemini başlangıçta ileri sürerken sonraki seçimlerde bir daha dillendirmeyecektir.

³ İnönü sadece 1950 seçimlerinde değil, meclisin II, III, IV, V, IX, X, XI, 1(XII), 2(XIII), 3(XIV) üncü Dönemlerinde de Malatya’dan milletvekili olarak seçilmiştir. Bakınız <https://www.tbmm.gov.tr/milletvekili/milletvekilidetay?DonemId=f72877c2-f524-037b-e050-007f01005610&Id=f72877c2-d3f1-037b-e050-007f01005610> (25.11.2024).

⁴ Fatma Tuğba Arıç, “Çok Partili Dönemde Malatya’da Siyasi Hayat(1946-1960)Hayat (Yıl Hayat Hayat (1960) Hayat Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van 2019, s.82.

açmıştır.⁵ 1954 seçimlerinde, yurt genelinde DP zafer kazanmış olsa da Malatya halkı yine Cumhuriyet Halk Partisi'ni desteklemiştir.⁶

1957 seçimleri yaklaşırken, muhalif seslere karşı tahammülsüz tavırlar sergileyen DP yönetimine karşı CHP, Hürriyet Partisi (HP) ve Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) arasında bir 'iş birliği' girişimine gidilmiş ancak bu girişim sonuçsuz kalmıştır.⁷ Muhalefetin iktidara karşı birlik oluşturma çabası, DP yöneticilerini tedirgin etmiş ve seçim sonrası DP'nin tutumunu belirlemede etkili olmuştur.⁸ 1957 seçimlerinde, DP oy oranındaki azalmaya rağmen iktidarda kalmayı başarmış, CHP ise oy oranlarını artırmıştır.⁹

Malatya'da, DP'nin aldığı oy oranı yüzde otuz ile yüzde kırk beş arasında iken, CHP'nin oy oranı yüzde elli beş ile yüzde altmış arasında değişmekteydi. CHP, on bir veya on iki milletvekilinin tamamını alırken, Adıyaman'ın il olmasıyla bu sayı dokuza düşmüştür. Toplam seçmen sayısı yaklaşık 170.000 olan Malatya'da, DP ikinci parti konumundaydı. DP'nin aldığı oylar, bölgenin kuzeyindeki verimli arazilere sahip köylülere sağlanan tarımsal yardımların etkisiyle azımsanamayacak derecede yüksekti. CHP'ye oy verenler ise, Cumhuriyet dönemiyle kurulan fabrikalardan memnuniyet duyan nüfus ile DP'yi irtica yanlısı olarak gören Alevilerden oluşuyordu.¹⁰

A-Basında Vatan Cephesi

1957 seçimleri ile başlayan iktidar ve muhalefet arasındaki cepheleşme,¹¹ 14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta yaşanan devrimle¹² daha da sertleşmiştir. CHP'ye yakın muhalif basında iktidar partisinin otoriterliği eleştirilmiş ve diktatörce tavırları sebebiyle Irak başbakanı gibi bir sona işaret edilerek propagandalar yapılmıştır.¹³ Özellikle İsmet İnönü'nün halkı "milli birliğe" çağırmasıyla DP, iktidarını tehdit altında hissederek panikle muhalefeti tasfiye için harekete geçmiştir.¹⁴

DP Meclis Grubunun derhal toplanarak kabul ettiği tebliğ, 12 Ağustos'ta Zafer gazetesinde; "*Millet Huzurunda CHP'ye İhtar!*" manşetiyle yayımlanmıştır.¹⁵ Bu tebliğden iktidarın, muhalefeti gayri meşru olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca akabinde uygulanacak kısıtlayıcı girişimler için dayanak niteliğinde olan ifadeler yer verilmiştir.¹⁶ İki taraf arasındaki karşılıklı sertleşen ifadeler gündemden düşmezken, Menderes

⁵ Zehra Arslan, "Trabzon'da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)", Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Kış 2013, S.36, s.130.

⁶ Açı, a.g.t., s.86.

⁷ Zehra Arslan, "Vatan Cephesi Davası (Kararname, Savunmalar ve Karar)", History Studies, 19.

⁸ Cumhuriyet Arşivi, 010.09/21. 657.1.49, 31.05.1961. ("Vatan Cephesi Davası'nda Adnan Menderes'in Burhan Apaydın Tarafından Yapılan Savunması", Yassıada mahkemelerinde Menderes savunması sırasında muhalefetin iş birliğinin sandalye sayılarındaki hesaplar sebebiyle başarısız olduğunu belirtmiştir. Savunmasında kutuplaşmanın ve 27 Mayıs darbesinin nedenin muhalefetin iş birliğine dayandırırmıştır.)

⁹ Zehra Arslan a.g.m., Trabzon'da..s. 130.

¹⁰ Açı, a.g.t.,s. .89-90.

¹¹ Akbaba Dergisinin 05.12.1957 tarihli sayısında siyasilerin bu cepheleşmesinin halk arasında da olduğuna dikkat çeken karikatürler yer almaktadır. "Politika Yobazlıkları" başlığı ile verilen karikatürde "Bir köyde DP'liler ile CHP'liler camii paravanla ikiye ayırdılar" ifadesi Vatan cephesi öncesinde siyasi gruplaşmanın cami cemaatinden karıkoca ilişkilerine kadar yansıdığını resmetmektedir. Bakınız; Elif Aşçı, Karikatürlerde İnönü İmaji, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta,2014, s.118.

¹² Cumhuriyet Gazetesi, 15.07.1958.

¹³ Ulus, 3 Ağustos 1958.

¹⁴ Fahri Yetim, "Ulus ve Zafer Gazetelerinin Karşılaştırılmalı İncelenmesi (1957-1960)", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2006, s.103.

¹⁵ Zafer 12 Ağustos 1958.

¹⁶ Yetim, a.g.t. s.103.

İnönü’yü ihtilal tahrikçiliği ile suçlamıştır. CHP meclis grubunda ise “*Halkın dikkatini hakiki dert ve davalardan uzaklaştırmak için, muhalefete ihtilalcilik isnat ediliyor.*” denilerek iktidar eleştirilmiştir.¹⁷ Karşılıklı atışmalar Menderes’in 21 Eylül’de İzmir’de demokrasi üzerinden tehditkâr konuşması ve ardından İnönü’nün bu konuşmaya sert cevap vermesi ile hararetlenmiştir. Neticede rejim tartışmaları muhalefet partilerini “Güç birliği” yapma düşüncesiyle tekrar bir araya getirmiş,¹⁸ önce 16 Ekim 1958’de Türkiye Köylü Partisi (TKP) Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) ile birleşmiş, ardından Hürriyet Partisi de CHP’ye katılmıştır. Böylece 24 Kasım 1958 tarihinde, muhalefet tarafından oluşturulan “Millî Muhalefet Cephesi” adı verilen birlik kurulmuştur.¹⁹

Güçlenen muhalefet karşısında Başbakan Adnan Menderes, 12 Ekim 1958’de Manisa’da yaptığı bir konuşmada, halkı muhalefetin yıkıcı diye nitelendirdiği faaliyetlerine ve Güç Birliği’ne karşı kurdukları Vatan Cephesi’ne katılmaya davet etmiştir.²⁰ 24 Ekim 1958’de Eskişehir konuşmasında ise “*Her şeyden önce vatan, her şey vatan için!*” düsturu ile muhalefete karşı Vatan Cephesi’ni kurduklarını ilan etmiştir. Cephenin ilk toplantısını da 6 Ocak 1959’da İstanbul il teşkilatında yapmıştır.²¹ Öte yandan Hürriyet Partisi’nin CHP’ye katılımı ile Güç Birliği Ocakları’nın fiilen hayata geçirilmesini engellemek isteyen iktidarın çabası sonuç vermezken, Başbakan Menderes bu oluşumu haçlı ordusuna benzeterek “ehli salıp” diye isimlendirmiştir.²²

Menderesin halka yaptığı çağrı ile Vatan Cephesi ülke genelinde olumlu karşılanmış ve DP yeniden güçlü bir konuma gelmeye başlamıştır. Halkın kitleler halinde DP’ye katılması ve katılanların radyoda isimlerinin ilan edilmesi, muhalefet tarafından eleştirilmiştir. Hatta DP propagandası yaptığı gerekçesi ile partizan radyo olarak adlandırılan radyo için “*Ajans Haberlerini Dinlemeyenler Derneği*” bile kurulmuştur. Vatan cephesi ve DP’ye hızla katılımlar olsa da DP’den de başta CHP olmak üzere diğer partilere geçenler de olmuştur. Bu durum, iktidar ve muhalefet partileri arasındaki gerilimi artırmıştır.²³

Vatan Cephesine katılımlar yoğun olarak 1959 yılında görülür. Bu durumun sebeplerinden biri ise 1959 yılında gerçekleşen uçak kazasından Menderes’in sağ kurtulmasıdır. 1950’li yıllar boyunca Türkiye’nin gündeminde olan Kıbrıs sorunu, bir dizi diplomatik görüşmelerle sürmüştü ve nihayet 1959’da Türk ve Rum ortaklığına dayalı ayrı bir devletin kurulma fikrinde uzlaşmıştır. Önce iki ülke yetkilileri arasında 11 Şubat 1959’da Zürih’te anlaşma imzalanmış, ardından da İngiltere ile akdedilmesi planlanmıştır. 17 Şubat 1959 tarihinde İngiltere’nin başkenti Londra’da yapılacak imza törenine katılmak için Ankara Esenboğa Havalimanından Menderes ve beraberindeki heyet yola çıkmıştır ancak uçağın düşmesi sonucunda 24 kişiden 14’ü hayatını kaybetmiştir. Uçak kazası Türkiye’nin ve İngiltere’nin gündeminde ilk sırada yer almış, Daily Mail, “*Menderes Mucizesi*”;²⁴ The Times, “*Mr. Menderes Uçak Kazasından Kurtuldu Viskontun Sis Sapmasının Ardından*

¹⁷ Uyar, a.g.e., s.39.

¹⁸ Yetim, a.g.t., s.107.

¹⁹ Işıl Tuna, “Uşakta Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Güz 2019, S 100, s.625.

²⁰ Bilal Tunç, “Bursa’da Vatan Cephesi”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.9, S.2, s.140.

²¹ Aslan, a.g.m., Trabzon’da...s,131.

²² Yasemin Doğaner, Vatan Cephesi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/vatan-cephesi/> (10.10.2024).

²³ Bilal Tunç, “Eskişehir’de Vatan Cephesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.52, Nisan 2017, s.200.

²⁴ Süleyman İnan, “İngiliz Belgelerinde Adnan Menderes’in Uçak Kazası”, *Belgi Dergisi*, C.2, S.19, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, (2020), Kış 2020/İ, ss. 1184-1909 [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1201/Ba%C5%9Fbakan_Adnan_Menderes'in_U%C3%A7ak_Kazas%C4%B1_\(17_%C5%9Eubat_1959\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1201/Ba%C5%9Fbakan_Adnan_Menderes'in_U%C3%A7ak_Kazas%C4%B1_(17_%C5%9Eubat_1959))

Gatwick Yakınlarında Ormanlık Alana Uçması Sonucu 12 Kişi Öldü;²⁵ Ulus, “*Elim Uçak Kazası Bütün Yurtta Büyük bir Üzüntü yarattı*” manşetiyle haberi vermektedir.²⁶ Menderes’in sağ kurtuluşu ise halk nezdinde seçilmiş kişi olarak görülmesine ve Allah’ın bir işareti olarak yorumlanmasına neden olmuştur. Bu olay Vatan Cephesi’ne katılımları da artırmıştır.²⁷

Bu süreçte yaşananlardan, basın oldukça önemli ölçüde etkilenmiştir. Vatan Cephesi ile birlikte, özellikle muhalefet yanlısı gazeteler büyük oranda iktidarın yaptırımlarından etkilenmiştir. Nitekim iktidarı eleştiren ve Güç Birliği Cephesini destekleyen yayınları sebebiyle Ulus gazetesi, birden fazla yaptırımla karşı karşıya kalmıştır. Vatan Cephesi fikrinin dile getirilmesinden bir gün sonra ise “*Bir Vatan Cephesi Kurulmalıdır*” başlığını atan Zafer gazetesi, iktidar yanlısı olduğunu açıkça ortaya koymuştur.²⁸

Muhalefet, Vatan Cephesi’ni DP iktidarının meşru müdafaa taktiği olarak görmektedir. Muhalif basının önde gelen yayınlarından olan Akis Dergisi, DP’nin çeşitli politikalarını ve uygulamalarını savunurken kullandığı argümanı sorgulamakta ve bu “meşru müdafaa” taktiğinin, aslında iktidarın eleştirilerden kaçmak ve baskılarla yüzleşmemek için bir mazeret haline geldiğini belirtmektedir. 18 Nisan 1959 tarihinde yayınlanan “Meşru Müdafaa” başlıklı yazıda bu duruma değinilmiştir. Buna göre iktidarın tıpta tedavisi mümkün olan, kendini düşmanlarla sarılı görme hastalığına yakalandığı vurgusu yapılmıştır.

*“Her şey gösteriyor ki DP İktidarı kendisini meşru müdafaa halinde görüyor. Partinin gazetelerdeki sözcülerinden kongrelerdeki delegelerine, Büyük Meclisteki temsilcilerinden hükümetteki azalarına, hangi Demokrat iç politikaya temas etse işlediği tema «Biz meşru müdafaa halindeyiz» teması oluyor. Bu, partizan idarenin her çeşitinin artık 1 numaralı mazeretidir. Basına farklı muamele mi yapılıyor? Meşru müdafaa’nın bir icabıdır. Radyo tek taraflı mı çalışıyor? Ne yapalım, meşru müdafaa! Temyiz hakimlerine kadar bütün memurların başında asılı “görülen lüzum” kılıcı mı? Bir meşru müdafaa silâhıdır. Nihayet lüzumundan fazla meşhur ve aynı derecede gülünç Vatan Cephesi hikâyesi, sadece meşru müdafaa taktiği olarak, keşfedilmiş, beslenmiş ve geliştirilmiştir. DP görülmemiş tecavüzlere maruzdur. D. P. dört kir taraftan gelen taarruzlara uğramaktadır. Herkes DP’ye düşmandır ve onun üzerine yürümektedir. Halbuki Devlet DP’ye emanettir ve DP zedeleme gayretleri doğrudan doğruya devlete zarar vermektedir. Bu bakımdan devletin bütün vasıtalarını DP meşru müdafaasında kullanmak mubahtır.”*²⁹

Vatan Cephesine katılımlar konusunda basına yansıyan ilginç ve asılsız haberler de bulunmaktadır. Bu haberler arasında “Vatan Cephesine 40 Günlük Bir Yavru da Katılmıştır” başlığını taşıyan haber dikkat çekicidir. Öyle ki; habere göre, CHP il idare kurulu üyesi olan Nuri Koç’un, bir oğlu dünyaya gelmiştir. 60 hanelik Koç ailesinin ve 40 günlük olan bebeğin Vatan Cephesine iltihak ettiklerine dair göndereni belli olmayan bir telgraf Başbakan’a çekilmiştir. Bunun üzerine Başbakan’ın imzasını taşıyan bir telgraf ile Nuri Koç’un oğlu olan Ali Yavuz Koç’a teşekkür edilerek Ankara radyosunda ismi yayımlanmıştır.³⁰

²⁵ The Times, 19 Şubat 1959, s.10.

²⁶ Ulus, 19 Şubat 1959, s.1.

²⁷ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, (BCA)010-09-216-671-2-8 (09.03.1959).

²⁸ Doğan İpek, “27 Mayıs Darbesi Öncesi Cepheleşme Hareketi: Vatan Cephesi Örneği (1958-1960)”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2024 Cilt: 33 No: 2, s, 880.

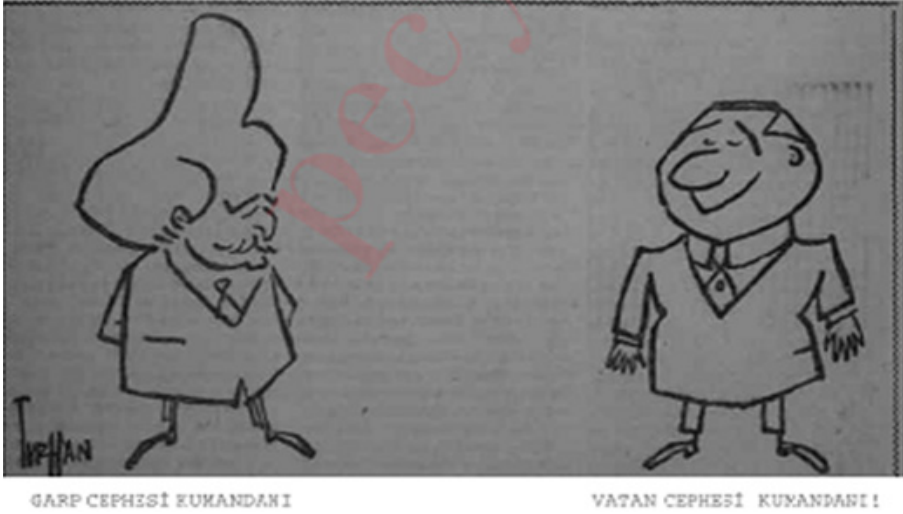
²⁹ “Meşru Müdafaa”, Akis Dergisi, 18 Nisan 1959, s.5.

³⁰ Cumhuriyet, 9 Şubat 1959, s. 1-5.

Akis dergisi, Vatan Cephesi ile ilgili haber ve makalelerinde kullandığı mizahi dili bu olay sırasında da kullanmıştır. Asılsız katılımların basında yayınlanması sebebiyle özellikle dönemin Basın Yayın Umum Müdürü Altemur Kılıç’ı konu edindiği pek çok yazı dergide yer almaktadır. Bunlardan biri de gazeteci Özcan Ergüder ile ilgilidir. Ergüder’in, Altemur Kılıç’a rastladığı bir ortamda kibarca selam verdikten sonra yeni doğmuş olan oğlunu kastederek, “Benim oğlanın Vatan Cephesine geçtiğini radyoda ne zaman ilân edeceksiniz” diye espri yaptığını yazmaktadır.³¹

Vatan Cephesine katılımlarla ilgili asılsız yayınlardan bir diğeri ise Ankara Radyosu’nun haberler bülteninde Kırıkkale’nin Yenidoğan Mahallesi Muhtarı’nın ve arkadaşlarının CHP’den istifa ederek DP’ye geçtiği haberidir. Bu durum üzerine Muhtar Ahmet Önal, Kırıkkale CHP İlçe Başkanlığı’na yazdığı bir mektupla çıkan haberi yalanlayarak, CHP’den ayrılmadığını bildirmiştir. Benzer şekilde Devlet Radyosunda CHP’den istifa edenlerden Diyarbakır’ın Bismil ilçesinden Mecid Arslan’ın ve ailesinin de olduğu duyurulmuştu. Fakat adı geçen kişinin yedi buçuk yaşında bir çocuk olması ve ailesinin de CHP’de üyeliklerinin bulunması haberin asılsız olduğunu ortaya çıkarmaktaydı.³² Eskişehir Esentepe mahallesi CHP Ocak Başkanı Recep Ardahan ve 27 arkadaşının istifa etmesi de çıkan asılsız haberlerdendir.³³

Vatan cephesi karikatürlere de konu olmuştur. Akis dergisinde cepheleşme hareketinin iki figürünü çizen Selçuk, İnönü’nün asker geçmişine gönderme yaparak “Garp Cephesi Kumandanı” ifadesi ile Vatan Cephesi’nin karşısındaki gücü vurgulamaktadır. Menderes ise sadece kendi yarattığı “Vatan Cephesi Kumandanı!”dır.³⁴ Akbaba dergisinin kapağında ise kalabalıklaşan Vatan Cephesi’nden kaçan CHP’liler yer almaktadır.³⁵

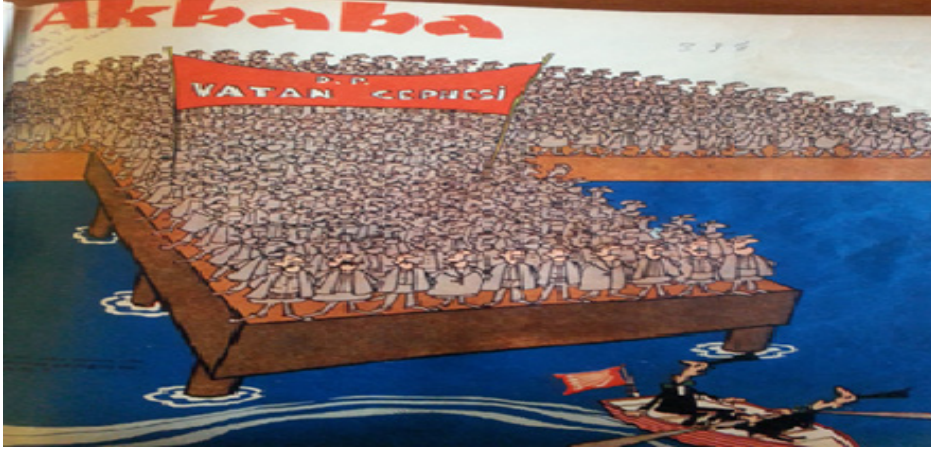
³¹ Akis, 6 Nisan 1960, s.29.

³² Cumhuriyet, 12 Şubat 1959, s. 1.

³³ Cumhuriyet, 14 Şubat 1959, s.1. Ayrıca Bakınız Doğan İpek, “27 Mayıs Darbesi Öncesi Cepheleşme Hareketi: Vatan Cephesi Örneği (1958-1960)”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2024 Cilt: 33 No: 2, s, 873-890.

³⁴ Akis, 13.Nisan,1960, s.12.

³⁵ Akbaba, 1 Ekim,1959.

İktidar ve muhalefet arasındaki ilişkiler, 1960 yılı mayıs ayına gelindiğinde adeta düşmanlık boyutuna ulaşmıştır. İktidar, muhalefeti isyan ve ihtilale teşvik etmekle suçlamış ve CHP ile CHP'ye ait basını, yasadışı bir hareketlenme içinde olmakla itham etmiştir. Muhalefete yönelik olarak Meclis'te bir soruşturma komisyonu kurulması kararı, bu suçlamaları somutlaştırmıştır. İktidarın, muhalefeti sindirmeye yönelik Vatan Cephesi ve Tahkikat Komisyonu girişimleri, her iki tarafın da konumunu güçlendirmemiştir. Bu cepheleşme, 27 Mayıs 1960'ta ordu tarafından yönetime el konulmasına yol açmış ve neticede Türk siyasi hayatına ve demokrasisine büyük zarar vermiştir.³⁶ 27 Mayıs Darbesi'nin ardından DP mensuplarının ileri gelenleri, Vatan Cephesi faaliyetlerinden dolayı suçlanmışlar ve yargılanmışlardır. Davaya ilişkin Kararnamede Vatan Cephesi'ne katılımların tehdit, zorlama, menfaat sağlama gibi amaçlarla yapıldığı iddia edilmiştir. Suçlamaları reddeden sanıklar, savunmalarında Vatan Cephesi'nin, Demokrat Parti içinde hukuki bir oluşum olduğunu belirtilmişlerdir.³⁷ Muhalif basında ise Vatan Cephesi ile ilgili haberler devam etmiştir. Akis, dava sürecinde Milli Birlik Komitesi için çalışan Tahkikat komisyonun çalışmalarını aktarmıştır. 9 Haziran 1960 tarihli "Yurttan Haberler" köşesinde "Toprak Mahsulleri Ofisinin evrakı tetkik edildiğinde dünya kadar açığı bulunan bu Ofisten üç ay evvel *Teberru* adı altında 400 bin liranın alındığı ve Vatan Cephesi ocakları ile onların "idealist kurucu"larına dağıtıldığı hayretler içinde tesbit olundu" ifadelerine yer verilmiştir.³⁸

B-Malatya'da Vatan Cephesi

Vatan Cephesi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Yasemin Doğaner tarafından hazırlanan "Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi" ve Hakkı Uyar'ın "Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi" çalışması dikkat çekmektedir. Zehra Arslan tarafından makale olarak yayınlanan "Vatan Cephesi Davası (Kararname, Savunmalar ve Karar)" ise Vatan Cephesi'nin darbe sonrası yargılama sürecini ele alması bakımından önemlidir. Ayrıca bu kutuplaşmayı bölgesel olarak inceleyen pek çok çalışma mevcuttur. Eskişehir, Bursa, Uşak, Kocaeli ve Trabzon'da yansımaları yerel basından

³⁶ Elif Emre Kaya, Zakir Avşar, "Demokrat Parti'nin Sivil Toplum Üzerinden Bir Siyasal İletişim Denemesi: Vatan Cephesi Örneği", The Journal of Academic Social Science Studies, C. 6, S. 2, s.410.

³⁷ Aslan, a.g.m., Vatan Cephesi Davası.. s..1.

³⁸ Akis,9 Haziran 1960, s.6.

ve arşiv belgelerinden incelenmiştir. CHP ve İnönü için önem arz eden Malatya ilindeki yansımaları da benzer şekilde bu çalışmada incelenmiştir.³⁹

Mevcut literatür ve resmî belgeler incelendiğinde Vatan Cephesi’ne katılanların sayılarını belirlemenin zor olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki Vatan Cephesi’ne katılımlar ile DP ocaklarına katılımlar aynı olarak görülerek değerlendirilmiştir.⁴⁰ Bu konuda Yasemin Doğaner, çalışmasında katılımların 1.000.000 olduğundan bahsetmektedir. Cumhuriyet Arşivi Yassıada Davası Tutanakları’nda ise Vatan Cephesine DP’ye 1957-1960 yılları arasında 973.455 kişinin katıldığı görülmektedir. Ancak Yassıada’da Vatan Cepheslerinin sayıları hakkındaki bilginin de Zafer Gazetesi’nden alındığı, DP ocağı ve Vatan Cephesi’ne katılımlar ile ilgili rakamlarda tutarsızlıkların olduğu tespit edilmiştir.⁴¹ Ayrıca katılımların tüm köy ve aile olarak kayıtlara geçtiği görülmektedir.⁴²

DP Erzurum Milletvekili olan Rıfkı Salim Burçak, anılarında Vatan Cephesi ile ilgili verdiği rakamlarda tutarsızlıkları ortaya koymaktadır. 1959 yılının ocak ayı ortalarında Menderes’e gönderilen telgraf sayısının 20.000 ve Vatan Cephesi’ne katılanların da 200.000’e yakın olduğunu, yalnızca Aralık 1959’da Vatan Cephesi’ne katılanlarının sayısının ise 973.170 olduğunu ifade etmektedir. Ancak Burçak’ın vermiş olduğu rakamlarla DP bültenlerinde yer alan rakamlar arasında tutarsızlık bulunmaktadır ve rakamların partili organlar tarafından hazırlanmış olması nedeniyle abartılı olduğu anlaşılmaktadır.⁴³ Tüm bu tutarsızlıklar olmakla birlikte illerin Vatan Cephesi’ne katılımlarına dair sayılar telgraflar ve gazetelerden tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre Yasemin Doğaner, çalışmasında Malatya’da 27.288 kişinin Vatan Cephesine katıldığını belirtmektedir.⁴⁴

Malatya’da Vatan Cephesi’ne dair resmi kayıtlar Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivinde Yassıada Mahkeme Kararları içerisinde “Vatan Cephesi Davası: Malatya ve İlçelerinden Gönderilen Demokrat Parti ve Vatan Cephesine Katılım Telgrafları Belgeleri” içerisinde yer almaktadır. Toplam 133 sayfadan oluşan belgelerde bölge halkının Vatan Cephesine katılım gerekçelerini görmek mümkündür. Resmi kayıtları destekleyen Malatya basını bölgedeki gelişmeleri yansıtmaya bakımından önemlidir. Bu kaynaklar incelendiğinde katılım sayılarından ziyade halkın bu cepheleşmede nasıl ve neden yer aldığı açıkça görülmektedir.

³⁹ Bahsi geçen “Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi”, “Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi”, “Vatan Cephesi Davası (Kararname, Savunmalar ve Karar)” çalışmaları incelenerek bu makalede kullanılmıştır. Ayrıca Vatan Cephesinin bölgelerdeki yansımalarını ele alan çalışmalar ise şunlardır: Bilal Tunç, “Eskişehir’de Vatan Cephesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.52, 2017 ss.198-212. Bilal Tunç, “Bursa’da Vatan Cephesi”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.9,S.2, ss.138-162. Işıl Tuna, “Uşakta Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S 100, 2016, ss.621-646. Bilal Tunç, “Kocaeli’nde Vatan Cephesi”. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c. 8, sy. 2, 2016, ss.732-750. Zehra Arslan, “Trabzon’da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, S.36, 2013,ss.129-148.

⁴⁰ Vatan Cephesi’ne karşılık gelen DP Ocağı, Semt Ocağı, Birlik Ocağı, Adnan Menderes Ocağı, Gençlik Kolu ve Kadınlar kolu gibi isimlerle Vatan Cephesine katılımlar olmuştur. Konu ile ilgili çalışmasında Yasemin Doğaner, Vatan Cephesi niyetiyle açılan 228 tane teşkilatın adına rastlandığından bahsetmektedir. Telgraflarda bazen Dp’ ye bazen de vatan Cephesine geçildiği şeklinde ifadelerin olduğu da görülmüştür. Bu ifadelerle aynı şey kastedildiği düşünülmektedir.

⁴¹ Yasemin Doğaner, Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi, Siyasal Yayınevi, Ankara,2013, s.52-53.

⁴² Telgraflar incelendiğinde köy ve aile olarak yazıldığı tam rakam verilmediği görülür. Örneğin: BCA 010-09-216-671-2-46 (30.12.1958), Darende’nin Karadığın köyünün hepsi CHP’den istifa ederek DP’nin memlekete olan hizmetlerinden dolayı Vatan Cephesine katıldı. 010-09-216-671-2-99, (06.02.1960), Arguvan Kızık köyünden 26 kişi aile efradıyla beraber DP’nin hizmetlerinden dolayı DP’ye katıldı.

⁴³ Dilşen İnce Erdoğan, Güç Birliği Karşısında Adnan Menderes’in Siyasi Manevrası: Vatan Cephesi (Manisa Örneğinde), Belgi Dergisi, S.19, Kış 2020, s.1917.

⁴⁴ Doğaner, a.g.e., s.54.

C-Malatya Gazetelerinde Vatan Cephesi Haberleri

1- Demokrat Malatya Gazetesi

1950'li yıllarda bölgesel yayın yapan yerel basında dikkat çeken bir canlanma görülmektedir. Ancak bu gazeteler yayın hayatlarına devam edebilmek için reklam almak ve satış yapabilmek zorundaydılar. Bu zorunluluk, yerel basını bu dönemde, iktidar yanlısı yayınlara zorlamıştır. Hatta yerel basında pek çok gazetenin Demokrat adı altında çıktığı görülür. Kurumsal ilanlarla desteklenmek ve hükümetin icraatlarını halka duyurmakla yayın hayatlarına devam edebilmekte olan bu yayınların çoğu darbe sonrasında yeni siyasi sisteme uyumlanmışlardır.⁴⁵ Bu durum Malatya'da da benzer şekildedir. Tek Parti iktidarı döneminde genellikle CHP yanlısı yayın yapan Malatya'nın gazeteleri, 1950 seçimlerinden sonra DP'ye yakınlaşmışlardır. Darbe sonrasında da askeri yönetimi desteklemişlerdir.⁴⁶

Özellikle Demokrat Malatya Gazetesi, Vatan Cephesi kurulmadan önce ve Vatan Cephesi kurulduktan sonra DP yanlısı yayınlar yapmıştır. Siyasi cepheleşmenin başladığı 1957 seçimleri öncesinde Demokrat Malatya Gazetesi, taraftarlık tutumunu açıkça beyan etmekten çekinmemiştir. *"Seçmen Vatandaş! Reyini, mukaddesatını koruyan, seviyeni yükselten, seni insan olarak medeni aleme tanıtan DP'ye ver. Dinini inkâr eden, abdestsiz namaz kılan, reyini siyasi ihtiraslara basamak yapan parti ile onun listesinin başındaki İnönü'ye rey verme. Aziz Malatyalılar, bir defa da Demokrat Partiyi deneyiniz".*⁴⁷

Demokrat Malatya Gazetesi, 12 Ekim 1958 tarihinde daha Vatan Cephesi kurulmadan CHP'nin çöküş içinde olduğunu yazmıştır.⁴⁸ Vatan Cephesi kurulduktan hemen sonra da tüm muhalefet partilerinin çöküş içinde olduğunu belirtmiştir. Demokrat Malatya Gazetesi'nin haberine göre muhalefet istifaların önüne geçemiyor, binlerce vatandaş muhalif partilerini terk ederek DP'ye katılıyordu.⁴⁹

23 Ekim 1958 tarihinde yayınlanan "Vatan Cephesi Böyle Kurulur" başlıklı yazıda Vatan Cephesi hakkında şu yorum yapıldı: *"Sayın Adnan Menderes'in nifak, bozgun, dahili ve harici nifaka karşı memleket çapında bir Vatan Cephesi kurulmasını arzulaması hakikaten günümüzde muhtaç bulunduğumuz mühim bir mevzunun ta kendisidir."*⁵⁰ Demokrat Malatya Gazetesi'ne göre Vatan Cephesi Malatya'da olduğu gibi memleketin her tarafında güçleniyor, binlerce vatandaş DP saflarına katılıyordu.⁵¹

Demokrat Malatya gazetesi incelendiğinde 1959 yılında da Vatan Cephesi'nin genişlemeye, güçlenmeye devam ettiğine dair haberleri görmekteyiz. Gazeteye göre muhalefet partilerinden ayrılan yüzlerce vatandaş Vatan Cephesi'ne katılıyordu.⁵² Doğan Toros, 9 Temmuz 1959 tarihli yazısında Vatan Cephesi'nden sağlam temellere dayanan bir iman ve inanç cephesi olarak bahsetmiştir.⁵³

27 Mayıs darbesi ile ülkeyi yöneten cumhurbaşkanı, başbakan, bakanlar ve milletvekilleri tutuklanmıştı. Devlet başkanlığına Orgeneral Cemal Gürsel getirildiği

⁴⁵ Atilla Girgin, Türkiye'de Yerel Basın, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul 2007, s.357-364.

⁴⁶ Yusuf Beyhan, "Demokrat Parti Döneminde Malatya'da, Sosyal, Siyasi ve Ekonomik Hayat (1950-1960)" Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum 2018, s.64.

⁴⁷ Demokrat Malatya, 23 Ekim 1957.

⁴⁸ Demokrat Malatya Gazetesi, 09.07.1958, s.1; Demokrat Malatya Gazetesi, 07.08.1958, s.1.

⁴⁹ Demokrat Malatya Gazetesi, 15.10.1958, s.1.

⁵⁰ Doğan Toros, Vatan Cephesi Böyle Kurulur, Demokrat Malatya Gazetesi, 23.10.1958, s.1.

⁵¹ Demokrat Malatya Gazetesi, 25.10.1958, s.1; Demokrat Malatya Gazetesi, 30.12.1958, s.1.

⁵² Demokrat Malatya Gazetesi, 07.01.1959, s.1.

⁵³ Doğan Toros, Vatan Cephesi, Demokrat Malatya Gazetesi, s.1.

gibi, illerde vali ve belediye başkanlarının görevlerine son verilerek, yerlerine askerler getirilmişti. Bu durum Malatya’da da benzer şekilde ilerledi. Malatya Valisi Nazım Arda ve Belediye Başkanı Avni Gebeş görevden alınmış, bu iki görevi aynı anda üstlenmek üzere General Kemal Yükeb atanmıştı. Malatya basını, gelişmelerden övgüyle bahsetmiş; hatta DP iktidarına yakınlığı ile bilinen Demokrat Malatya Gazetesi Kemal Yükeb’in Malatya’ya gelişini “*hürriyet havasını Malatyalılar da ciğerlerine çeke çeke teneffüs ettiler*” ifadesiyle duyurmuşlardır. Demokrat Malatya gazetesinde binlerce Malatyalıların tezahürat ve alkışlarla karşıladığı Generale karşı bağlılık bildiren ifadelerle de yer vermiştir.⁵⁴ “*Bu inkılabın Türk Milletine hayırlı uğurlu olması temennisi ile Sayın General Yükeb’e yeni vazifesinde bağlılık hislerimizi arz ederken muvafakiyetler temenni ederiz.*”⁵⁵ denilmiştir.

2- Ufuk Gazetesi’nde Vatan Cephesi

Ufuk gazetesi 1960 darbesi öncesinde DP’nin sözcüsü niteliğinde yayınlar yapan Malatya’nın diğer yerel gazetesidir. DP’nin memleket genelindeki hizmetlerini neredeyse her gün manşete taşımıştır. Kısaca belirtmek gerekirse Ufuk gazetesi DP yanlısı bir gazetedir ve Türkiye’nin DP iktidarı sayesinde “azametli bir kalkınma içerisinde” olduğunu savunmaktadır.⁵⁶ Ufuk gazetesine göre CHP ise hırçın ve tahripkâr bir muhalefet örneği sergileyen, antidemokratik bir partiydi.⁵⁷ Demokrasi rejimi CHP’nin tahripkârlığından korunmalıydı.⁵⁸

Gazetede yazılanlar incelendiğinde Başbakan Menderesin söylemleriyle paralellik olduğu görülmüştür. 23 Ekim 1958 tarihinde yayınlanan yazıda Vatan Cephesi’nin kuruluş gayesi özetle şöyle açıklanıyordu: Türkiye’deki meşru demokratik düzeni yıkmaya çalışan CHP’yi engellemek zaruri bir hal almıştı. Çünkü CHP fikirlerin özgürce tartışıldığı bu demokratik ortamı yıkıp 1950’den önce olduğu gibi diktatörlük rejimini geri getirmek istiyordu. Bu yüzden DP iktidarı, çeşitli yalan ve iftiralarla sabahtan akşama kadar çürütülmeye çalışılıyordu. Memleketin siyasi ve iktisadi alanlarda yakaladığı müspet durumu korumak için Vatan Cephesi kurulmuştur.⁵⁹

1958-60 yıllarına ait Ufuk Gazetesi incelendiğinde ülkenin iki kampa ayrıldığı açıkça görülmektedir. Gazeteye göre, bir yanda tüm memleket sathında halka hizmet eden, yatırımlar yapan, demokratik, özgür düşünce ortamı sağlayan DP, diğer yanda yapılan bu hizmetleri görmezden gelen, takdir etmeyen, tahripkâr bir muhalefet yapan, tek parti diktatörlüğünü geri getirmeye çalışan, antidemokratik tavırlar takınan CHP bulunmaktadır.

Ufuk Gazetesi’nde, 25 Ekim 1958 tarihinde T.F.A. imzası ile yayınlanan bir yazıda CHP’nin tek parti iktidarından “*Vatandaşların sorgusuz, sualsiz kurşuna dizildikleri, vatandaşlara keyiflenebilmek için darbeler indirildiği bir devir*” olarak bahsedilmiştir.⁶⁰ Keza DP de 1946-1950 yılları arasında CHP iktidarını diktatörlük, İsmet Paşa’yı da diktatör olmakla itham etmişti. Ufuk gazetesine göre, DP bu yöntem ile CHP’yi iktidardan indirmiştir. DP iktidara gelince de CHP tarafından diktatörlükle suçlanmıştır. Ancak Ufuk gazetesine göre DP iktidarı tamamen meşrudur. Gazeteye göre CHP, DP’ye kaptırdığı iktidarı geri alabilmek

⁵⁴ Fikret Avcı, “Demokrat Parti İktidarı Döneminde Malatya Şehir Siyaset ve Toplum (1950-1960)”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya 2018, s.60.

⁵⁵ Demokrat Malatya, 1 Haziran 1960.

⁵⁶ Ufuk Gazetesi, 17.10.1958, s.1.

⁵⁷ Ufuk Gazetesi, 10.10.1958, s.1.

⁵⁸ Ufuk Gazetesi, 23.10.1958, s.1.

⁵⁹ T.F.A., “Vatan Cephesi”, Ufuk Gazetesi, 23.10.1958, s.1-2.

⁶⁰ T.F.A., “Bir İddia”, Ufuk Gazetesi, 25.10.1958, s.1.

için diktatörlük yalanına başvurmuş ve oyun oynamaya kalkmıştır.⁶¹ Anlaşılabacağı üzere iki taraf da birbirinin meşruiyetini sorgulamış ve iki taraf arasında da meşruiyet kavgası yaşanmıştır.

Ufuk Gazetesi'ne göre, CHP muhalefeti, DP'nin icraatlarını asla takdir etmiyor, sürekli olumsuz eleştiriler yapıyordu. Bununla birlikte, Ufuk Gazetesi muhalefetin eleştiri yapma hakkını son derece doğal karşılarken, iyi icraatların da takdir edilmesi gerektiği kanaatindeydi. Özellikle DP'nin yapmış olduğu baraj, fabrika, yol, köprü, limanlar ve su getirme gibi çalışmalar görmezden geliniyordu.⁶²

24 Nisan 1959 tarihinde Kilayık'ta Vatan Cephesi Ocağı açıldı⁶³ ve 400 kişi Vatan Cephesi'ne katıldı. 400 kişi adına Adnan Menderes'e çekilen telgrafta şunlar yazıyordu: *"Partinizin ve iktidarınızın vatan sathında giriştiği her yönden başarılı işleri görüp, duyan bizler CHP safında kalmayı zül telakki ederek memleketi ümrana, irfana, imana kavuşturmakta olan Vatan Cephesi'ne katıldığımızı arz ederiz."*⁶⁴ Benzer şekilde 7 Mayıs 1959 tarihli habere göre de Hamid Fendoğlu'nun⁶⁵ girişimleriyle Elazığ'ın köylerinden bile Vatan Cephesi'ne katılımlar artmıştı.⁶⁶ Ufuk Gazetesi de Demokrat Malatya Gazetesi gibi 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra "Kudretli Türk Ordusunu selamlamış," DP konusunda ise adeta suskunlaşmış; DP, Adnan Menderes ve Vatan Cephesi hakkında tek satır haber yapmamıştır.

3- Malatya Postası Gazetesi'nde Vatan Cephesi

Malatya Postası Gazetesi yaptığı neşriyatlarla CHP tarafında yerini almıştır. Bu gazete CHP'den istifa edip DP'ye katılımları belirten haberleri yalanlamış, aksine DP'nin büyük bir çöküş içinde olduğunu, DP'nin ikiye bölündüğünü, DP'den kitleler halinde istifa edenlerin CHP'ye katıldığını savunmuştur. 12 Ekim 1958 tarihinde Vatan Cephesi kurulduktan sonra İçişleri Bakanı Namık Gedik, Malatya'yı ziyaret etmiştir. Sonrasında Malatya'daki vatandaşların CHP'den istifa edip DP'ye katıldığını belirten radyo yayınları yapılmıştır. Bu yayınlarda, CHP'den istifa edip DP'ye katılanların isimleri okunmuştur. Ancak, Malatya Postası Gazetesi'ne göre bu radyo yayınları tamamen gerçeğe aykırıdır. CHP Malatya Merkez İlçe Başkanı Turan Fırat, hiç kimsenin CHP'den istifa etmediğini açıklamıştır. Radyodan isimleri okunup CHP'den istifa ettikleri belirtilen vatandaşlar, kendilerinin dahi bu duruma şaşırıp üzüldüklerini ifade etmişlerdir.

Malatya Postası, ayrıca Adnan Menderes'e çekilen telgraflarda CHP'den istifa edip DP'ye katıldığı öne sürülen kişilerin bu telgraflardan habersiz olduklarını belirtmiştir. CHP'lilerin partilerinden istifa edip DP'ye katıldıkları haberlerinin, tamamen DP'lilerin entrikalarından ibaret olduğunu ileri sürmüştür.⁶⁷ Darendede CHP teşkilatı da tek bir kişinin bile CHP'den istifa edip DP'ye katılmadığını açıklamıştır. Radyoda pek çok kişinin isminin okunarak, bunların CHP'den istifa ettiğinin öne sürülmesini Malatya Postası, yalan haber olarak değerlendirmiş ve devlet radyosunun bu tür yalanlar yayınlamasının radyoya olan güveni sarsabileceği vurgulanmıştır.⁶⁸

⁶¹ T.F.A., "Büyük Oyun", Ufuk Gazetesi, 31.10.1958, s.1-2.

⁶² Van S., "Takdirdarlık", Ufuk Gazetesi, 02.01.1959, s.1.

⁶³ Ufuk Gazetesi, 24.04.1959, s.1 (Kileyik, Yeşilyurt, Malatya).

⁶⁴ Ufuk Gazetesi, 05.05.1959, s.1.

⁶⁵ Daha sonra Malatya Belediye Başkanı olacaktır. (1977-78)

⁶⁶ Ufuk Gazetesi, 07.05.1959, s.1.

⁶⁷ Malatya Postası Gazetesi, 15.10.1958, s.1.

⁶⁸ Malatya Postası Gazetesi, 25.10.1958, s.1.

Malatya Postası, CHP iktidarının son Başbakanı olan Şemsettin Günaltay’ın sözlerini de manşete taşıyarak Vatan Cephesi’ne karşı duruşunu da belli etmiştir. Günaltay’ın “*DP Genel Başkanının son zamanlarda muhalif partililere karşı bir Vatan Cephesi kurmak hevesine düşmüş olduğu görülüyor. Böyle bir teşebbüs hatırlatayım ki çok tehlikelidir. Vatan Cephesi ancak harici düşmanlara karşı kurulur ve bütün vatandaşları sinesinde toplar. Yoksa bir kısım vatandaşları diğer bir kısım vatandaşlar aleyhine memleket dâhilinde Vatan Cephesi’ne çağırarak tehlikelidir*”⁶⁹ biçimindeki sözlerine yer verilmiştir.

Malatya Postası, 24 Ocak 1959 tarihinde ilk sayfasının neredeyse tamamını DP aleyhtarı haberlere ayırmıştır. CHP Meclis Grubu İdare Heyeti, memur, hizmetli ve işçilere DP’ye kayıt olmaları için yapılan baskılar hakkında meclis tahkikatı açılmasını istemiştir. İddiaya göre devlet, özel idare ve belediyelere bağlı teşekküllerde çalışan memur, hizmetli ve işçilere maaş ve ücretlerinden mahrum edilme tehdidi altında DP’ye kayıt yaptırmaları isteniyordu. Aynı sayfada “DP Çöküyor”, “DP’den İstifalar”, “DP Yine Diz Çöktü”, “DP İstanbul Teşkilatında Çözümler” başlıklı haberlerle DP üyelerinin istifa edip CHP’ye katıldıkları iddia edilmiştir.⁷⁰ 4 Şubat 1959 tarihinde de DP’den istifalar yaşandığı ve istifa edenlerin CHP’ye katıldığı öne sürülmüştür. CHP’den istifa edenlerin isimlerinin okunduğu ve gerçek dışı radyo yayınlarının halk arasında artık alay konusu olduğu belirtilmiştir.⁷¹

İktidar ve muhalefet arasındaki çekişmelerin yerel teşkilatlara da yansıdığı görülmektedir. 4 Haziran 1959 tarihli Malatya Postası gazetesi, DP Malatya İl Teşkilatı’nın birbirini ekarte etmeye çalışan iki gruba ayrıldığını ve parti içinde adeta bir kaynama yaşandığını manşete taşımıştır. İddiaya göre DP Malatya İl ve İlçe yönetimleri muvazzaf ve yedek olmak üzere iki gruptan oluşuyordu. Yedek yönetimler artık göreve gelebilmek için nöbet değişimi talep ediyordu. Malatya Postası, DP Malatya İl ve İlçe teşkilatlarındaki bu çekişmeleri, partinin içindeki huzursuzluğu ve acizyeti yansıtan bir durum olarak sunmuştur.⁷² 4 Haziran 1959 tarihinde yayınlanan bu habere, Malatya DP teşkilatı bir cevap vermiş ve bu cevap 9 Haziran 1959 tarihinde Malatya Postası’nın manşetinde yayınlanmıştır. Cevapta “*Gazeteniz DP hakkında hüküm veremez. DP yurdun her yerinde olduğu gibi Malatya’da da bir kuvvet, istikrar ve huzur partisidir. DP hakkındaki iddialarınız hayal mahsulüdür*”⁷³ denilmektedir.

Malatya Postası Gazetesi, 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra DP ileri gelenlerinden “zalim, merhametsiz ve sakıt” olarak bahsetmiştir. Bu gazetenin iddiasına göre DP ileri gelenleri koltuklarını muhafaza etmek, şahsi ihtiras ve menfaatlerini tatmin etmek için 28 Mayıs 1960 tarihinde Malatya’yı uçaklarla bombalamayı ve makinalı tüfeklerle taratmayı planlamışlardır. Ayrıca, DP ileri gelenlerinin öldürülmesi gerektiğini düşündükleri siyasiler için kara listeler hazırladıkları öne sürülmüştür. Bu kara listede Malatya CHP Merkez İlçe Başkanı Turan Fırat ve Ekrem Tancel de bulunmaktadır. Neyse ki 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan darbe ile bu planlar suya düşmüştür.⁷⁴ Bu haberden anlaşılacağı üzere Malatya Postası gazetesi darbe sonrasında DP karşıtlığı hususunda ciddi iddialarda bulunmuş ve darbeyi desteklediğini ortaya koymuştur.

⁶⁹ Malatya Postası Gazetesi, 19.11.1958, s.1.

⁷⁰ Malatya Postası Gazetesi, 24.01.1959, s.1.

⁷¹ Malatya Postası Gazetesi, 04.02.1959, s.1.

⁷² Malatya Postası Gazetesi, 04.06.1959, s.1.

⁷³ Malatya Postası Gazetesi, 09.06.1959, s.1.

⁷⁴ Malatya Postası Gazetesi, 18.06.1960, s.1.

4-Güneş

Güneş Gazetesi, genel olarak Vatan Cephesi'nin tarafında yer aldığı ve bu doğrultuda bir tavır sergilediği görülmektedir. Gazete, CHP'nin zayıfladığı ve çökmekte olduğu yönünde haberler yayımlamış, buna karşın DP iktidarının gerçekleştirdiği hizmetler ve yatırımlar konusunda olumlu bir dil kullanmıştır. Örneğin, 5 milyon iki yüz bin lira tutarındaki müteahhit ödemesi ile Malatya-Darende yolunun trafiğe açılması, gazetenin memnuniyetle aktardığı önemli gelişmeler arasında yer almaktadır.⁷⁵

D-Vatan Cephesine Katılımlar ile İlgili Telgraflar

Malatya'da Vatan cephesi ile ilgili arşivde 133 belge incelenmiştir. Belgeler Vatan Cephesi'ne katılımlar ile ilgili telgraflardan oluşmuştur. Bu telgraflarda, CHP'den istifa edip DP'ye katılan bireyler, aileler veya topluluklar hakkında çeşitli sayılar verilmiştir. Ancak bu sayılar net olmayıp; "Tüm köy", "5 aile" gibi ifadeler kullanılmıştır. Öte yandan bu telgraflar Vatan Cephesi'ne geçişlerin sebeplerini belirtmiş olması hasebiyle önem arz eder. Vatan Cephesi'ne geçişin sebepleri arasında, genellikle DP'nin kalkınma hamlelerine duyulan memnuniyet ve CHP'ye karşı gösterilen tepkiler yer almaktadır. Özellikle büyük toplu geçişlerin dikkat çekici olduğu, bazı köylerin ve mahallelerin tamamının DP'ye katıldığı kaydedilmiştir. Bu duruma örnek olarak, Malatya Pütürge'deki Köylü Partisi'nin tamamının,⁷⁶ Arapkir Osmanpaşa mahallesinden 530 kişinin CHP'den istifa ederek DP'ye katıldığı görülür.⁷⁷ Hekimhan'a bağlı Hasançelesi belediye başkanı Ali Çelebi ve 13 muhtarın da imzasıyla 15000 nüfusun DP'ye bağlılığını bildirmesi de büyük katılımların örneklerindendir.⁷⁸ En çok geçiş yapan köy ve mahalleler Darende ve Arapkir'den olmuştur. 1958 yılında 21 köy ve 22 mahalleden; 1959 yılında 40 köy ve 24 mahalleden; 1960 yılında 5 köyden Vatan Cephesine geçişler yapılmış olduğu kayıtlara geçmiştir. Geçişlerin sebepleri, sayıları kadar mühimdir.

Hizmetler Nedeniyle: Halkın bu desteğinin temelinde ekonomik, siyasi, dini ve yerel nedenler bulunmaktadır. Ekonomik nedenlerin, yol, köprü, baraj yapımı gibi DP'nin altyapı projelerinden duyulan memnuniyetin olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁹ Özellikle, Arapkir ve Darende köylerinden gelen katılımlar, bu köylerdeki halkın DP'nin hizmetlerine karşı gösterdikleri minnettarlığın bir yansıması olarak belgelerde yer almıştır. Genellikle benzer içerikte olan telgraflarda vurgulanan ifadeler "Köylerden başlayarak milletimizi refaha kavuşturmaktaki azminiz için minnettarız. Bu minnettarlığımızın ifadesi olarak 93 arkadaşımızla CHP'den istifa ederek DP'ye girdiğimizi arz ederiz" şeklindedir.⁸⁰ DP'nin Türk milletini refaha kavuşturması ve uluslararası camiada itibarını yükseltmesinden ve gece gündüz memleket hesabına çalıştığı için duyulan memnuniyetten bahsedilmektedir. Bölgesel sorunların çözümü ve imar faaliyetleri açısından da halkın memnuniyeti oldukça yüksek olmuştur. Malatya'da yapılan yol onarımları ve Basak Çayı üzerine inşa edilen 27 köprü, hayvanların ve insanların hayatını kurtarmış, bu takdir nedeni ile Vatan Cephesi'ne katılmak istenilmiştir.⁸¹

⁷⁵ Güneş Gazetesi, 31. 10. 1959.

⁷⁶ (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), Yassıada Mahkemesi Kararları, Dosya Eki,961/7, 010-09-216-671-2-128 8 (11.02.1959).

⁷⁷ BCA 010-09-216-671-2-82 (03.10.1958).

⁷⁸ BCA 010-09-216-671-2-24 (09.01.1960).

⁷⁹ BCA 010-09-216-671-2-84 (03.10.1958).

⁸⁰ BCA 010-09-216-671-2-65 (14.10.1958).

⁸¹ BCA 010-09-216-671-2-30 (27.02.1959).

Keferdiz İshak Paşa mahallesinden gönderilen telgrafta köylüler yaşamlarındaki iyileşmeleri ve değişiklikleri vurgulamışlardır. *“DP iktidarı, hükümetimizin faal bir kalkınma ile güzel yurdumuzun her tarafını cennete çevirdiğinizi duyuyor ve iştioyorduk. Vatanımızın yolsuz ve ıssız bir köşesinde olan nahiyemiz Keferdiz’de dün bir Kızılay sağlık kervanının gelerek hastalarımızla yakından alakadar olması bizleri tamamen müteşekkik etmiştir. Şimdiye kadar çalıştığımız CHP’den istifa ederek DP saflarında yer aldık. Keferdiz Nahiyesi İshak Mahallesi DP Vatan Cephesi Ocağı’nı açmak istedik. Allahu azim sizleri gitmekte olduğunuz yolda muvaffak ve muzaffer eylesin. 63 aza ile ellerinizden öperiz.”*⁸²

Siyasi Nedenler: Siyasi nedenlerin başında ise özellikle CHP’ye karşı duyulan memnuniyetsizlik ve tepki ön plana çıkmaktadır. CHP’ye ve partiler arası güç birliği girişimlerine karşı tepkili olan bireylerin ifadelerine göre bölge vatandaşları DP’nin memlekete sağladığı faydalı hizmetlerin CHP tarafından reddedildiği, inkâr edildiği ve hatta nankörlükle karşılandığını düşünmektedir. Bunun da DP saflarına geçişte etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, CHP’nin şahsi menfaatleri doğrultusunda hizmetlere engel olmaya çalışması ve bu hizmetleri karalamaya yönelik girişimlerde bulunması da birçok kişinin CHP’den istifa edip DP’ye katılmasına sebep olmuştur.⁸³

Polat Kasabasından Hacı Demiralp ve 62 arkadaşının imzasıyla gönderilen telgraf CHP’den ayrılarak DP’ye geçiş gerekçesini ortaya koymaktadır. *“Muhalefetin son yıllarda memleketin istikbaline kıyarcasına hareketle hakikatleri inkar eylemesi ve bilhassa İsmet İnönü’nün laiklik perdesi arkasında vicdan ve din hürriyetine baskı yapmak suretiyle iktidarı kötülemek yolunu tevessül eylemesi karşısına biz aşağıda isimleri yazılı şahıslar 10 seneden beri Kayıtlı bulunduğumuz CHP’den istifa ederek Demokrat Parti’ye kayıt olduğumuzu arz eyler, Allah’ın sizi daha uzun yıllar Türk milletine bağışlamasını temenni eder, uğurlu ellerinizden öperiz.”*

Malatya’da CHP ocak başkanı ve beraberindeki 200 kişi CHP’den istifa ederek, DP’ye katılmıştır.⁸⁴ Benzer şekilde Akçadağ Doğu Mahallesi, Kültür Mahallesi, Başpınar Mahallesi’nden toplam 190 kişi de geçiş yapmış, CHP’nin vatan ve millet için çalışan iktidarı kötülemesi, iktidarın eserlerini inkâr etmesi, halkı aldatarak sadece mevki ve iktidara geçmekten başka gayesi olmadığı gerekçesiyle Malatya halkının Vatan Cephesi’ne katılmış olduğu görülür. *“Mensup olduğumuz Halk Partisi’nin vatan ve millette çalışan iktidarı kötülemek ve bunların yarattığı meydandaki eserleri inkâr etmek ve zavallı halkı aldatarak yalnız mevki ve iktidara geçmek emelinden başka gayetlerin olmadığına kanaat getirmekle, badema bu partide kalmaya vicdanımız razı olmadığından 190 seçmen ailemiz ve mensuplarımız bu partiden ayrılarak Demokrat Parti’ye iltihak ettik. Kabulünüzü saygılarınıza arz ederiz.”*⁸⁵

DP’nin yapıcı kuvvetini yıkmak için diğer partilerin güç birliği adı ile toplanmaları üzerine tepki göstermek amacıyla da Vatan Cephesi’ne geçişler olmuştur.⁸⁶ DP’nin, CHP’nin senelerce memleketi ihmal etmesi ve ambarlarda buğday çürütüp halkı aç bırakması gibi olumsuz icraatları karşısında DP’nin memlekete sağladığı hizmetler ve Türk köylüsünün sorunlarını çözme çabaları halkın DP’nin yanında yer almak isteme sebepleri arasında görülmektedir. Darende Balaban Bucağından Belediye Başkanı Abdurrahman

⁸² BCA 010-09-216-671-2-121 (0.08.1959).

⁸³ BCA 010-09-216-671-2-23- 010-09-216-671-2-1.(21.01.1960).

⁸⁴ BCA 010-09-216-671-2-93- (03.10.1958).

⁸⁵ BCA 010-09-216-671-2-114 (07.02.1959).

⁸⁶ BCA 010-09-216-671-2-42 (09.02.1959).

Kargı ve beraberinde olan 51 kişinin gönderdiği telgrafta CHP'ye karşı oluşan bahsi geçen memnuniyetsizlik ifade edilmiştir. *“Memleketi senelerce ihmale uğratan, gaz yerine bezir yaktıran, köy yollarında diyar diyar çalıştıran, ambarlarda buğdayı çürütüp bizleri aç bırakan 5 kuruş için dipçik altında inleyen ve hapseden CHP'den istifa ederek namusumuz üzerine Vatan Cephesine kayıt olduğumuzu bildirir hürmetle ellerinizden öperiz.”*⁸⁷

Bunun yanı sıra, Vatan Cephesi'ne geçenler yalnızca CHP'lilerle sınırlı kalmamış, Köylü Partisi'nin de büyük bir kısmı DP'ye üye olmuştur. Bu geçiş *“Zengiren Köyü, Köylü Partisi'nden 67 seçmenle Demokrat Partisi ve Vatan Cephesi'ne kendi içimizden gelen bir şevkle geçmiş bulunuyoruz. Kayıtlarımızın kabulüyle radyoda ilan edilmesini arz eder, hürmetle ellerinizden öperiz”* ifadeleriyle bildirilmiştir.⁸⁸ Menderes'in dış politikadaki başarıları da halk üzerinde olumlu bir etki yaratmış ve Vatan Cephesi'ne katılımların artmasında etkili olmuştur.

Menderese Duyulan Sevgi: Sadece siyasi başarılar nedeni ile değil, Adnan Menderes'e duyulan kişisel sevgi ve minnettarlık duygusu da destek verme isteğini doğurmuştur. Bazı katılımcıların gerekçesinin ise dini nitelikli olduğu dikkat çeker. Menderes, Kıbrıs davasının halledilmesi için canlarını feda edenlerin arasından mucizevi şekilde kurtulmuştur. Bu sebeple Adnan Menderes'in Allah'ın Türk milletine armağanı olarak görüldüğü ifade edilmiştir.⁸⁹

Menderese duyulan sevginin diğer nedeni ise yaptığı hizmetlerdir. Bu gerekçeler Karnak Mahallesi'nden Abdullah Kul tarafından gönderilen telgrafta yer almaktadır. *“Uzun zamandan beri Halk Partisi'ne kayıtlı idim, partisine değil, Şef'e bağlı idim. Şeffaniydi, şimdi bunu Kur'an'dan anladım. Çok şükür. Şefin yaptıkları talaş yığınları üzerindeki betonarmeye benzetilebilir. Hafif bir yel esmesiyle derhal mamureleri yıkmaya mahkûmdur. Öyle de oldu. Büyük uçak kazası mucizesiyle kurtulmuş olmanız yarı da ağyarı da sevindirdi. Sizi bizzat Allah korudu. Milletimizin tek ümidi, iman kurtarıcısı (vazifenize devam ediniz) emri ilahisini sizlere hatırlatıyorum. Allah'a dayanınız. İman davasını halletmen hususunda Allah size yeter. Gazanız mübarek olsun. Ölenlere rahmet dilerim. Fatıha Suresi'nin ayetlerinde (Allah'a kulluk eder, Allah'tan yardım dileriz), artık bunu benim anladığım gibi milletimiz de yakında anlayacak. Münecim değilim, sadece hiss-i kable'l-vuku ile söylüyorum ki Halk Partisi yakın zamanda bomboş kalacaktır. İktidar devrinizde kurduğunuz fabrikalar, köprüler, limanlar, barajlar... hep iman temeliyle kurulduğuna şüphe yoktur. Ebediyen bâki kalacaklardır. On aile efradıyla imanlı Vatan Cephesi'ne kalben kayıt olduğumu en derin hürmetlerimle.”*⁹⁰ DP'ye katılanların sebepleri arasında ise, DP'nin gerçekleştirdiği hizmetlerin takdir edilmesinin yanı sıra, Kıbrıs davasındaki tutum ve Adnan Menderes'in seçilmiş bir lider olarak görülmesi etkili olmuştur. Bu durum, Adnan Menderes'e olan kişisel sevgi ve saygının halk üzerindeki etkisini belgelemektedir.

Malatya Hasaңcelebi Köyü, Halk Partisi Ocak Başkanı Hasan Koç ve Ali Ataş tarafından çekilen telgraf da bölge halkının Menderese olan sevgisini yansıtan niteliktedir. *“Aşağıda adları yazılı bizler, senelerden beri Halk Partisi'nde çalışmakta iken, güzel Kıbrıs'ımızın mukaddes davasının halli yolunda canlarını Hakk'a teslim edenlerin arasından mucize olarak kurtularak Türk milletine eserler yaratmak için Ulu Tanrımızın bize bağışladığı siz Menderes'imizin sayısız eserleri ile birlikte nahiyeimizde de irfan nuru saçacak ortaokulumuzun yapılacağı karşısında muhalefet partisinden vazife görmemiz kadirşinaslık*

⁸⁷ BCA 010-09-216-671-2-38 (16.02.1959).

⁸⁸ BCA 010-09-216-671-2-128 (11.02.1959),-010-09-216-671-2-15 (14.02.1959).

⁸⁹ BCA 010-09-216-671-2-8-(09.03.1959).

⁹⁰ BCA 010-09-216-671-2-8 (09.03.1959).

olmayacağından, köyümüzün Halk Partisi ocağını kapatarak üyelerimizden Ali Taş ve kabilelerimizle Vatan Cephesi’ne kayıt olduğumuzu arz eder, ellerinizden öperiz.”⁹¹

Bölgenin İleri Gelenlerinin Katılımı: Vatan Cephesi’ne, vilayetin önde gelen birçok isminin katıldığı görülmektedir. Bu kişilerin katılımı diğerlerini teşvik etme bakımından önemli olmuştur. DP İl Başkanlığı, bu kişilerin çoğunlukla CHP’den istifa edenlerden oluştuğunu belirtmiştir. 1959 yılında vilayetin ileri gelen birçok isminin Vatan Cephesi’ne bağlı ocaklara üye olduğu anlaşılmaktadır. Bu geçişlere örnek olarak; Malatya Beykoz Mağazası sahibi Güven Tuncel,⁹² Hekimhan Sarıkız Köyü CHP Ocak Başkanı Hacı Halil Özdemir,⁹³ Hasançelebi Köyü CHP Ocak Başkanı Hasan Koç,⁹⁴ Malatya Barosu avukatlarından Münire Doyranç⁹⁵ ve Hasançelebi Belediye Başkanı Ali Çelebi⁹⁶ gibi isimler öne çıkmaktadır. Malatya marangoz ve sanayicilerinden İsmail Gürel’in öncülüğünde 350 kişinin⁹⁷ ve Hekimhan Gençlik Teşkilatlarından 100 kişinin de de Vatan Cephesi’ne katıldığı kayıtlarda görülmektedir.⁹⁸

En yoğun geçişin 9 Ocak 1960 tarihinde Hasançelebi Belediye Başkanı Ali Çelebi ile beraberindeki 13 muhtarın da imzasıyla 15.000 nüfusun DP’ye bağlılığını bildirmesiyle gerçekleştiği görülmektedir. Bu büyük katılımlı geçişte bölgenin Divriği’ne bağlanma isteği de etkili olduğu anlaşılmaktadır. *“7/12/59 tarihli telimizi aynen tekrarlar, eski devirlerin karanlık günlerinde, yüz yirmi kilometrelik mesafedeki Akçadağ ilçesindeki Hasançelebi, Hekimhan nahiyeleri devlet hizmetlerine hasretlik çekiyorduk. Cumhuriyet devrindeki inkılaplarımızın nimetlerinden istifade eden Hekimhan nahiyesi kazalığa kavuştuğu halde, Hasançelebi nahiyesi, Dördüncü Murad orduları ile Bağdat fütuhatına iştirak ederek sadece Hasançelebi unvanını alıp, gerek Umumi Harp’te gerekse İstiklal Savaşımızda binlerce şehidimizin yetim olmayan evlatları olarak, vatanımızda on senedir Türk milletimizin kavuştuğu saadet ve rahatlığa kavuşmuş bulunuyoruz. Devlet hizmetlerini milletin ayağına getiren DP hükümetimizin prensipleri cümlesinden olan bizleri Hasançelebi kazası olarak müstakbel Divriği kazasına bağlamakla tarihin ihmalkârlıklarını gidermiş olacağınız gibi, on beş bin nüfuslu Hasançelebi ve mülhakatımızın kıymetli reylerini Malatya bataklıklarında kirlletmekten koruyarak, özümüz sözümüz vicdanımızla bağlı bulunduğumuz DP’mize olan büyük hizmetleriniz yanında yer alacağını arz eder, sonsuz bağlılıklarımızı göndeririz.”⁹⁹*

İncelenen 133 telgrafa göre 1958-1960 yılları arasında Malatya ve çevresinde gerçekleşen Vatan Cephesi’ne katılım hareketi, dönemin siyasi, ekonomik ve toplumsal dinamiklerini derinden etkileyen önemli bir olaydır. DP’nin kalkınma hamleleri, altyapı projeleri ve Adnan Menderes’e duyulan kişisel sevgi, bu katılımların başlıca sebepleri arasında yer almıştır. Özellikle DP’nin ülke genelinde gerçekleştirdiği yatırımlar ve halkın bu hizmetlerden duyduğu memnuniyet, katılımları teşvik etmiştir. Bununla birlikte, CHP’nin iktidara yönelik eleştirileri, DP’nin hizmetlerini inkâr etmesi ve halkı manipüle etme çabaları da muhalefetle ilişkili kesimlerin DP’ye yönelmesinde etkili olmuştur. Ayrıca, Kıbrıs davasındaki başarı ve Adnan Menderes’in liderlik özellikleri de katılımcıların motivasyonlarını güçlendirmiştir. Tüm bu sebepler bir araya geldiğinde, yerel düzeyde

⁹¹ BCA 010-09-216-671-2-25-(22.05.1959).

⁹² BCA 010-09-216-671-2-4 (24.04.1959).

⁹³ BCA 010-09-216-671-2-26 (16.03.1959).

⁹⁴ BCA 010-09-216-671-2-25(22.05.1959).

⁹⁵ BCA 010-09-216-671-2-2 (05.06.1959).

⁹⁶ BCA 010-09-216-671-2-24 (09.01.1960).

⁹⁷ BCA 010-09-216-671-2- 132/ 010-09-216-671-2-21 (20.01.1960).

⁹⁸ BCA 010-09-216-671-2-21 (20.01.1960).

⁹⁹ BCA 010-09-216-671-2-24-(09.01.1960).

büyük grupların topluca DP'ye katılması hem siyasi hem de toplumsal düzeyde önemli bir kırılma noktası olarak değerlendirilebilir. Vatan Cephesi'ne katılan birey ve grupların hem yerel hizmetlerden duydukları memnuniyeti hem de siyasi alandaki kaygılarını dile getirerek siyasi tercihlerinde büyük bir değişim yaşadıkları görülmektedir. Bu süreç, yerel siyasetin dönemin genel siyasal atmosferiyle nasıl etkileşime girdiğini ve halkın siyasi tercihlerini ne şekilde şekillendirdiğini anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç

Demokrat Parti 1954 seçimleri sonrasında halkın verdiği desteğe güvenerek muhalif seslere karşı sert bir tavır takınmıştır. Muhalefetin iktidara karşı hamlesi, iş birliği yaparak hükümeti düşürmek yönünde olmuş; ancak aralarındaki anlaşmazlıklar bu çabaların etkili olmasını engellemiştir. DP, 1957 seçimleri öncesindeki muhalefetin iş birliğinden rahatsız olmuş ve bu durum seçim sonrası tutumunu belirlemiştir. 1958 yılında Irak'ta yaşanan devrim, ülkedeki ekonomik sıkıntılarla birleşince muhalefetin sert eleştirileri doğrudan iktidarı hedef almıştır. Menderes kaygan bir zeminde olduğu endişesi ile muhalefete karşı sert tavrının dozunu her konuşmasında artırmış, muhalefet ise iktidarın gücünü kırmak için tekrar iş birliği yapması gerekmiştir. Güç birliği adı altındaki muhalefetin iş birliğine Menderes'in, halkı Vatan Cephesi'ne katılıma davet etmesi ise cepheleşmeyi siyasi boyuttan halk arasında gruplaşmaya götürmüştür. Neticede bu cephenin açılmasıyla birlikte diğer partilerden istifalar başlamış ve çok sayıda kişi DP ocaklarına ve Vatan Cephesi'ne katılmışlardır. Bu da adı geçen siyasi yapının güçlenmesine ve DP'nin etki alanını daha da genişletmesine imkân tanımıştır.

Özellikle CHP ve İnönü açısından önemli bir il olan Malatya'da, Vatan Cephesi'ne hem vatandaşlar hem de çeşitli meslek grupları tarafından büyük destek verilmiştir. Halk, seçimlerde CHP'yi desteklemiş; ancak cepheleşme sürecinde DP'nin yanında yer alarak CHP'yi eleştirmiştir. Telgraflarda ve basında, başta CHP olmak üzere diğer siyasi partilere mensup kişilerin yanı sıra herhangi bir partiye üye olmayanların da DP'ye katıldığı görülmüştür. Her ne kadar sayısal verilerde tutarsızlıklar olduğu önceki çalışmalarda belirtilmiş olsa da, yerel basında yer alan haberler ile Başbakan Adnan Menderes'e gönderilen telgrafların bulunduğu Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri, Vatan Cephesi'ne yönelik katılımın oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, kaynaklarda halkın Demokrat Parti'ye yönelme gerekçelerine yer verilmesi, uzun yıllar desteklediği Cumhuriyet Halk Partisi'ne duyulan güvenin neden zayıfladığını anlamak bakımından kayda değerdir. Demokrat Parti'ye katılanların istifa gerekçelerinin ortak noktası ülkeye hizmete karşı oluşan minnettarlıktır. Muhalefetin bu hizmetleri görmezden gelmesine yönelik bir tepki de söz konusudur. Öte yandan, muhalif basın, Vatan Cephesi'ne geçişlerin iktidarın baskısı sonucu gerçekleştiğini öne sürmüş; DP'nin Malatya'yı bombalayacağı ya da kara listedeki kişileri öldüreceği gibi komplo teorileri de darbe sonrasında dillendirilmiş ve darbenin gerekliliği bu şekilde ima edilmiştir. Vatan cephesi telgraflarının gerçeği yansıtıp yansıtmadığı konusu da muhalif basında yer almıştır.

Bu dönemde iktidarın baskıcı yöntemleri ile muhalefetin dışlanması, yalnızca siyasi partiler düzeyinde değil, toplumun farklı kesimlerinde de derin ayrışmalara neden olmuştur. Özellikle basın ve sivil toplum kuruluşları ya taraf belirlemeye zorlanmış ya da tamamen susturulmak durumunda kalmıştır. Vatan Cephesi'ne katılımların günlük radyodan ilan edilmesi gibi uygulamalar, tarafsız kalan bireyler üzerinde bile bir baskı unsuru oluşturmuş; vatandaşlar, siyasi tercihlerini kamuya açıklamak zorunda bırakılmıştır.

Böylece demokratik rekabet yerine, sadakat temelli bir siyasal katılım modeli gelişmiş; halk arasında ayrımcılık ve kutuplaşma daha da derinleşmiştir.

Tüm bu gelişmeler, 1950’li yılların sonuna doğru Türkiye’de demokratik değerlerin büyük ölçüde aşındığını ortaya koymaktadır. Güç birliği adı altında muhalefetin birleşmesi, iktidarın halk desteğini kaybettiğine dair önemli bir gösterge olarak yorumlanmış; buna karşılık Vatan Cephesi, iktidarın meşruiyetini koruma aracı haline gelmiştir. Ancak bu cepheleşme siyaseti, kısa vadede DP’nin etkisini artırmış görünse de uzun vadede hem siyasal krizi derinleştirmiş hem de askeri müdahale ortamını hazırlamıştır. Bu bağlamda Malatya’da üzerinde incelenen bu cepheleşme hareketi Türkiye’de siyasetin halk tabanına nasıl indirgenerek bir kutuplaşma aracı haline geldiğini göstermesi açısından dikkat çekici bir örnektir.

Kaynakça

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Yassıada Mahkemesi Kararları

010-09-216-671-2-82	(03.10.1958).
010-09-216-671-2-84	(03.10.1958).
010-09-216-671-2-93	(03.10.1958).
010-09-216-671-2-65	(14.10.1958).
010-09-216-671-2-8	(09.03.1959).
010-09-216-671-2-128	(11.02.1959).
010-09-216-671-2-15	(14.02.1959).
010-09-216-671-2-114	(07.02.1959).
010-09-216-671-2-42	(09.02.1959).
010-09-216-671-2-38	(16.02.1959).
010-09-216-671-2-30	(27.02.1959).
010-09-216-671-2-121	(10.08.1959).
010-09-216-671-2-4	(24.04.1959).
010-09-216-671-2-25	(22.05.1959).
010-09-216-671-2-25	(22.05.1959).
010-09-216-671-2-26	(16.03.1959).
010-09-216-671-2-8	(09.03.1959).
010-09-216-671-2-2	(05.06.1959).
010-09-216-671-2-24	(09.01.1960).
010-09-216-671-2-24	(09.01.1960).
010-09-216-671-2-21	(20.01.1960).
010-09-216-671-2-132	(20.01.1960).

Kitap, Makale, Tez

- Ariç, Fatma Tuğba, (2019), “Çok Partili Dönemde Malatya’da Siyasi Hayat (1946-1960)”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Arslan, Zehra, (2012), “Vatan Cephesi Davası (Kararname, Savunmalar ve Karar)”, History Studies, Yıl 4, S 2, ss.1-37.
- Arslan, Zehra, (2013), “Trabzon’da Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)”, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, S.36, ss.129-148.
- Aşçı, Elif, (2014), “Karikatürlerde İnönü İmajı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta.

- Avcı, Fikret, (2018), "Demokrat Parti İktidarı Döneminde Malatya Şehir Siyaset Ve Toplum (1950-1960)", İnönü, "Demokrat Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya.
- Beyhan, Yusuf, (2018), "Demokrat Parti Döneminde Malatya'da, Sosyal, Siyasi ve Ekonomik Hayat (1950-1960)", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- Doğaner, Yasemin, (2013), Türk Demokrasi Tarihinde Vatan Cephesi, Siyasal Yayınevi, Ankara.
- Emre, Kaya Elif, Avşar, Zakir, ((2013), "Demokrat Parti'nin Sivil Toplum Üzerinden Bir Siyasal İletişim Denemesi: Vatan Cephesi Örneği", The Journal of Academic Social Science Studies, C. 6, S. 2, ss.397-416.
- Girgin, Atilla (2007), Türkiye'de Yerel Basın, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- İnan, Süleyman, (2020), "İngiliz Belgelerinde Adnan Menderes'in Uçak Kazası", Belgi Dergisi, C.2, S.19, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2020/I, ss. 1184-1909*
- İnce Erdoğan, Dilşen, (2020), Güç Birliği Karşısında Adnan Menderes'in Siyasi Manevrası: Vatan Cephesi (Manisa Örneğinde), Belgi Dergisi, S.19, , ss.1910-1924.
- İpek, Doğan, (2024), "27 Mayıs Darbesi Öncesi Cepheleşme Hareketi: Vatan Cephesi Örneği (1958-1960)", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl: 2024 Cilt: 33 No: 2, ss, 873-890.
- Tuna, Işıl, (2019), "Uşakta Vatan Cephesi (12 Ekim 1958-27 Mayıs 1960)", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S 100, ss.621-646.
- Tunç, Bilal (2016), "Bursa'da Vatan Cephesi", Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.9, S.2, ss.138-162.
- Tunç, Bilal, (2017), "Eskişehir'de Vatan Cephesi", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.52, ss.198-212.
- Uyar, Hakkı, (2012), Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek Vatan Cephesi, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Yetim, Fahri, (2006), "Ulus ve Zafer Gazetelerinin Karşılaştırılmalı İncelenmesi (1957-1960)", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yiğit, Aysegül Şentürk (2023), "DP Dönemi Çanakkale Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri (1950-1960)", Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl/10, Sayı/ 39, Aralık/ ss.188-219.

Süreli Yayın

Akbaba

Akis Dergisi

Cumhuriyet Gazetesi

Demokrat Malatya Gazetesi

Güneş

Malatya Postası Gazetesi

The Times

Ufuk Gazetesi,

Ulus

Zafer

Dijital Kaynaklar

<https://www.tbmm.gov.tr/milletvekili/milletvekilidetay?DonemId=f72877c2-f524-037b-e050-007f01005610&Id=f72877c2-d3f1-037b-e050-007f01005610> (25.11.2024).

Yasemin Doğaner, Vatan Cephesi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/vatan-cephesi/> (25.11.2024).

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/basbakan-adnan-menderesin-ucak-kazasi-17-subat-1959/> (20.11.2024).